

วารสารความเป็นธรรมทางสังคมและความเหลื่อมล้ำ

ถอดบทเรียนปัญหาการศึกษาของเด็กข้ามชาติในช่วงการระบาด Covid-19:
กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร

Lessons from the Educational Problems of Cross-Border Children During
COVID-19: A Case Study of Samut Sakhon

ปิยชัย นาคอ่อน^ก

ศิริมา ยั่งยืน^{ข¹}

Piyachai Nakon^a

Sirima Youngwan^b

^กคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

^ขสาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการพัฒนาอาชีพ วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยพายัพ

^aFaculty of Education, Chiang Mai University

^bDepartment of English for Career Development, The International College, Payap University

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนรู้ของเด็กข้ามชาติในช่วงการระบาด Covid-19 ในจังหวัดสมุทรสาคร จากนั้นนำมาวิเคราะห์ให้เห็นถึงปัญหาของการเรียนและนำเสนอแนวทางการแก้ไข พบว่ามี 4 ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาในการเรียนของเด็กข้ามชาติคือ ประเด็นของการเมืองภายในประเทศเมียนมาและการปิดด่านพรมแดนในช่วงการระบาด ซึ่งปัจจุบันสถานการณ์ค่อนข้างมีความไม่มั่นคงอาจจะทำให้เด็กข้ามชาติต้องอยู่ในความเสี่ยงด้านการศึกษา ต่อมาคือเรื่องของอุปกรณ์ในการเรียนออนไลน์ ที่ครอบครัวแรงงานข้ามชาติเข้าถึงได้ยากด้วยราคาและค่าใช้จ่ายแฝง ซึ่งควรมีการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งทางภาครัฐและเอกชน นอกจากนี้ยังมีเรื่องของการจัดการในการเข้าเรียนของเด็กข้ามชาติ และท้ายที่สุดคือเรื่องของ

¹Corresponding author, Sirima_y@payap.ac.th

สภาพแวดล้อมในการเรียนทั้งสองประเด็นอาจก่อให้เกิดอันตรายกับเด็กที่พ่อแม่พาไปทำงานด้วยและเสี่ยงที่เด็กข้ามชาติจะก่ออาชญากรรมเพราะขาดการดูแลอย่างทั่วถึง นำไปสู่การหลุดออกนอกระบบโรงเรียนได้ อย่างไรก็ตาม การมองเด็กข้ามชาติเป็นคนอื่นอาจหวาดกลัวชาวต่างชาติและการสร้างวาทกรรมให้แรงงานข้ามชาติเป็นผู้นำพาเชื้อ Covid-19 เข้ามาสู่ประเทศไทยนั้นก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ต้องทำความเข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ควรลดความอคติลงเพราะการระบาดนั้นไม่ได้เจาะจงที่กลุ่มใด ซึ่งนั่นจะทำให้การช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติได้รับเร็วขึ้นด้วย

คำสำคัญ: เด็กข้ามชาติ; ความเหลื่อมล้ำ; การศึกษา; การระบาด

Abstract

This research examines the learning patterns of cross-border children in Samut Sakhon during the COVID-19 pandemic, identifying challenges and proposing solutions. Four key factors contribute to their learning difficulties. First, Myanmar's political instability and border closures have put cross-border children at risk of educational disruption. Second, migrant families struggle to afford online learning devices, necessitating support from the government and private sector. Third, issues in school enrollment management hinder access to education. Lastly, unsafe learning environments, especially for children accompanying parents to work, increase risks and the likelihood of school dropouts. Some children may also face greater exposure to crime due to a lack of supervision. Additionally, xenophobia and the misconception that migrant workers spread COVID-19 exacerbate these challenges. Reducing bias and fostering understanding will enable more effective support for migrant children and their families.

Keywords: Migrant Children; Inequality; Education; Pandemic

บทนำ

ย้อนกลับไปช่วงเดือนธันวาคม 2020 การระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ระลอกใหม่ในจังหวัดสมุทรสาคร จากการระบาดขนาดใหญ่ในตลาดแพกลางกุ้ง มีจำนวนผู้ติดเชื้อ 584 ราย และอาจมีจำนวนมากถึง 1149 ราย (KhaosodOnline, 2020) ซึ่งเป็นแรงงานข้ามชาติเกือบทั้งหมด ด้วยสภาพความเป็นอยู่ที่แออัดของพื้นที่ตลาดแพกลางกุ้ง ทำให้เกิดการแพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว จังหวัดสมุทรสาครจึงถูกจำกัดพื้นที่ ห้ามผู้คนเข้าออกจังหวัดหากไม่มีเหตุจำเป็น วิธีการทำงาน การเรียน กิจกรรมต่าง ๆ ต้องหยุดชะงักลง มีการออกนโยบายให้เรียนที่บ้าน ทำงานที่บ้าน งดการพบปะสังสรรค์ งดการชุมนุมของคนหมู่มาก มีการเปลี่ยนพื้นที่ให้กลายเป็นโรงพยาบาลสนามเพื่อรองรับผู้ป่วยที่เป็นแรงงานข้ามชาติ ในด้านการเรียนการสอน เบื้องต้นนั้นโรงเรียนในจังหวัดสมุทรสาครและพื้นที่ใกล้เคียงได้แก่ กรุงเทพมหานคร นครปฐม และสมุทรสงคราม ปิด

โรงเรียน ศูนย์เด็กเล็ก หากไม่มีกิจกรรมสำคัญ เช่นการสอบ ในช่วงระหว่างวันที่ 21 ธันวาคม 2020 ถึง 4 มกราคม 2021 (BBC Thai, 2020) หลังจากนั้นได้มีคำสั่งให้นักเรียนเรียนผ่านระบบออนไลน์ และมีการเดินทางมาโรงเรียนเมื่อมีเหตุจำเป็น ในส่วนของเด็กแรงงานข้ามชาตินั้น มีการศึกษาที่แตกต่างออกไป เนื่องจากเป็นโรงเรียนที่มีลักษณะเฉพาะของเด็กข้ามชาติ จึงไม่ได้มีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ ด้วยปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวมานี้ ทำให้เด็กข้ามชาติเข้าถึงการเรียนรู้ในช่วงสถานการณ์ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ได้ยากขึ้นกว่าเดิม

เนื่องจากการระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ทำให้มีกลุ่มเด็กข้ามชาติที่ต้องหลุดออกจากระบบการศึกษาเข้าไปเป็นแรงงานนอกระบบเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว เพราะผู้ปกครองของเด็กเหล่านี้มีรายได้ไม่เพียงพอในการดูแลครอบครัว การเข้าสู่การทำงานตั้งแต่อายุน้อยนี้เสี่ยงที่เป็นส่วนหนึ่งของขบวนการค้ามนุษย์และการทำงานที่ผิดกฎหมายไป ประเทศไทยเปรียบเสมือนบ้านของเด็กข้ามชาติเนื่องจากมีจำนวนมากกว่า 300,000 คน (เพ็ญพิชชา, 2023) ซึ่งมีจำนวนเทียบได้กับประชากรในอำเภอๆ หนึ่ง แต่ยังคงขาดการดูแลที่เหมาะสมและขาดการป้องกันเด็กเหล่านี้หลุดไปสู่การทำงาน

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้วิธีการศึกษาด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ช่วงการระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ระหว่างเดือนธันวาคม 2020 ถึงเดือนมีนาคม 2021 และมีการเก็บข้อมูลต่อเนื่องถึงสิ้นปี 2021 ผ่านการรวบรวมและวิเคราะห์เอกสาร ได้แก่ ประกาศจังหวัด ประกาศแนวทางการปฏิบัติ เอกสารทางราชการ ข่าว จากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สมุทรสาคร สำนักงานแรงงานจังหวัดสมุทรสาคร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาคร จากหน่วยงาน NGO ได้แก่ มูลนิธิรักษ์ไทย (Rak Thai Foundation) องค์กรเครือข่ายแรงงานข้ามชาติ (Labor Right Promotion Network : LPN) และจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผ่านการสัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็กข้ามชาติจำนวน 15 คน ช่วงอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไปและทำงานในประเทศไทยมาก่อนช่วงการระบาด ที่มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติ และสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมจากช่วงเวลาในการสัมภาษณ์และช่วงเวลาที่ลงพื้นที่เก็บข้อมูลให้เห็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อตอบคำถามของวัตถุประสงค์คือเพื่อศึกษารูปแบบการเรียนและนำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นกับการเรียนของเด็กข้ามชาติในช่วงการระบาด Covid-19 ในจังหวัดสมุทรสาคร

ผลการวิจัย

การเรียนของเด็กข้ามชาติในช่วงโควิด

ประเทศไทยลงนามเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กในปี 2535 ที่สามารถให้เด็กที่ไม่ใช่คนไทยสามารถเข้าเรียนได้ แต่ไม่ได้สนับสนุนให้เด็กข้ามชาติมีโอกาสได้เรียนหนังสือ ในปี 2542 มีการเปิดโอกาสให้เด็กข้ามชาติที่ได้ลงทะเบียนระบุสถานะของตนเข้าเรียนได้ ซึ่งในช่วงนั้นเด็กข้ามชาติที่ไม่ได้ลงทะเบียนมีสูงกว่า

เด็กที่ได้ลงทะเบียน จนในปี 2548 ได้มีการออกนโยบายขนานรับกับ Dakar Framework for action on Education for all ทำให้เด็กข้ามชาติมีสิทธิที่จะได้เรียนในโรงเรียนของไทยเช่นเดียวกันกับเด็กไทย ซึ่งจะได้เรียนแค่การศึกษาขั้นพื้นฐานเท่านั้น (ARCM-CE, 2022, pp. 16-17) แต่เด็กข้ามชาติก็ยังพบเจอปัญหาในการเรียน เช่น ผู้ปกครองไม่มีเวลาในการดูแลเด็กเนื่องจากต้องไปทำงานหรือต้องนำเด็กไปทำงานด้วย เด็กบางส่วนถูกทิ้งให้อยู่บ้านเพียงลำพัง เสี่ยงต่อภัยอันตรายต่าง ๆ ทำให้องค์กรนอกภาครัฐ (NGO) เข้ามามีบทบาทในเรื่องนี้ ศูนย์ฝึกอบรมเด็กรายวันอิสระ ของมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน และศูนย์การเรียนรู้ลูกแรงงานข้ามชาติ ของมูลนิธิรักไทย เป็นสองหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือด้านการศึกษาให้กับเด็กข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร โดยมีการจัดการเรียนการสอนแบบ กึ่งโรงเรียนประจำ รับนักเรียนที่มีอายุตั้งแต่ 4-15 ปี โดยเป็นการประยุกต์หลักสูตรของพม่าเข้ากับหลักสูตรของไทย สอนให้เด็กเข้าใจในวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของตน ดึงเด็กออกจากการใช้แรงงาน และสามารถให้นักเรียนที่เรียนจบออกไปสามารถเข้าเรียนในระบบสามัญหรือการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้ (Rak Thai Foundation, 2021)

อย่างไรก็ตามพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ในจังหวัดสมุทรสาครช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 นั้นจัดการศึกษาในรูปแบบออนไลน์โดยให้นักเรียนเข้ามารับกิจกรรมเสริมระหว่างเรียนที่โรงเรียนบ้างเมื่อมีความจำเป็น และมีการสลับกันมาเรียนตามจำนวนที่สามารถควบคุมไม่ให้เกิดการแพร่ระบาดได้ จึงทำให้เด็กข้ามชาติส่วนใหญ่ต้องอาศัยอยู่กับครอบครัวที่บ้าน บางโรงเรียนมีนโยบายส่งครูไปจัดการเรียนการสอนที่บ้าน เช่น ศูนย์ Migrant Learning Center (MLC) มีโครงการ Home base learning school ให้คุณครูเดินทางไปสอนเด็กที่ในชุมชน แต่เนื่องจากด่านพรมแดนปิด ทำให้ครูชาวเมียนมาที่ข้ามไปนั้นไม่ได้เดินทางกลับมา ทางโรงเรียนต้องยืดเวลาสอนออกไปก่อน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเด็กที่กำลังเรียนอยู่

ปัญหาที่พบ

จากที่กล่าวมานั้นสามารถแบ่งออกเป็น 4 ปัจจัยใหญ่ๆ ที่ทำให้เกิดปัญหาทางการศึกษา คือ ปัจจัยแรกเกิดจากการปิดพรมแดนทำให้ เด็กบางส่วนได้หลุดออกจากระบบการศึกษาไปเนื่องจากได้เดินทางกลับบ้านเกิดไปก่อนมีการประกาศให้ปิดด่านพรมแดน จากกรณีตัวอย่างของศูนย์ Migrant Learning Centre² ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เด็กข้ามชาติสามารถเดินทางข้ามชายแดนมาเรียนที่ประเทศไทย แต่เมื่อมีการประกาศปิดด่านพรมแดน ทำให้ทั้งครูและนักเรียนไม่สามารถเดินทางมาสอนหรือมาเรียนได้ ประกอบกับการเกิดรัฐประหารในเมียนมาเดือนกุมภาพันธ์ 2021 (Crace, 2022) ทำให้สถานการณ์การข้ามแดนเลวร้ายลง

ประการต่อมาคือเรื่องของอุปกรณ์การเรียนออนไลน์ หลายโรงเรียนใช้การเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์และการสอนแบบ E-learning เข้ามาช่วยในช่วงสถานการณ์ระบาด แต่กับพบว่าเด็กข้ามชาติส่วนใหญ่

² จัดตั้งโดยองค์กร NGO หรือองค์กรศาสนา มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการศึกษาให้กับลูกหลานแรงงานข้ามชาติที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียง โดยไม่ต้องกังวลเรื่องเอกสารประจำตัวหรือค่าใช้จ่ายมากนัก โดยมีการประสานกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนสามารถสอบเทียบวุฒิการศึกษาของไทยได้ (แจ่มจันทร์, บุญชะลิกษ์, อภิพรชัยกุล, เกื่อนกลิ่น, และ หมั่นศักดิ์, 2022)

ไม่สามารถเข้าถึงอุปกรณ์การเรียนออนไลน์ เช่น โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์หรือแท็บเล็ตได้ เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายที่สูงและยังมีค่าใช้จ่ายอื่นๆ ตามมาเช่นค่าสัญญาณอินเทอร์เน็ตหรือค่าอุปกรณ์เสริมต่าง ๆ บางครอบครัวมีโทรศัพท์ทั้งครอบครัว แต่ด้วยค่าสัญญาณอินเทอร์เน็ตมีราคาแพง ทำให้ต้องแชร์สัญญาณกันระหว่างห้อง เมื่อสัญญาณไม่ดีทำให้คุณภาพที่ได้รับแย่งลงไปด้วย เช่นเดียวกันกับงานศึกษาการเรียนของเด็กข้ามชาติในโปแลนด์ที่พบว่าไม่สามารถเข้าถึงอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ได้ มีปัญหาในเรื่องความพร้อมของโรงเรียนและครูผู้สอน รวมไปถึงการจัดการสภาพแวดล้อมของเด็กต่อการเรียนออนไลน์ด้วย (Popyk & Pustulka, 2022, pp. 497-498) หรือในการศึกษาเด็กข้ามชาติในพื้นที่เชียงใหม่พบว่าการเข้าถึงอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อใช้เรียนออนไลน์นั้นทำได้ยากและมีราคาแพง ผู้ปกครองจำเป็นต้องเก็บเงินไว้ใช้กับสิ่งของที่จำเป็นอย่างหน้ากากอนามัยหรือเจลล้างมือที่มีค่าใช้จ่ายหลายพันบาทต่อเดือน (Nawara, Nasee, & Saenghong, 2022)

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ตาเอได้กล่าวถึงปัญหาในเรื่องค่าใช้จ่ายระหว่างที่ลูกของตนเรียนออนไลน์อยู่ที่บ้าน

“ค่าใช้จ่ายเยอะ เพราะเราไม่ได้ไปทำงานด้วย ค่าเน็ต ค่าขนมลูก ดีน้อยที่มีแท็บเล็ต ไม่ต้องซื้อใหม่”

ตาเอ (นามสมมติ) สัมภาษณ์เมื่อ 6 เมษายน 2021

เช่นเดียวกันกับสดที่นอกจากเรื่องค่าใช้จ่ายส่วนตัวแล้วยังต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายเรื่องของการเรียนออนไลน์ของลูกด้วย

“ผมซื้อแท็บเล็ตให้ลูกใหม่เลย ตั้งเกือบ 4 พัน(บาท) เน็ตก็แชร์จากแม่บ้านบ้างผมบ้าง ไม่ค่อยหนักเรื่องเรียน หนักไปทางเล่นเกม ดูการ์ตูนมากกว่า”

สด(นามสมมติ)(สัมภาษณ์เมื่อ 6 เมษายน 2021)

อีกประการหนึ่งคือเรื่องของการสลับกันมาเรียน หลังจากสถานการณ์เริ่มคลี่คลายลงพอสมควร ทางโรงเรียนมีนโยบายให้เด็กนักเรียนแบ่งครึ่งชั้นเรียนมาเรียนหนังสือ หรือในอีกความหมายหนึ่งคือการมาเรียนแบบสลับวันเวลากัน นั่นช่วยแก้ปัญหาได้เพียงส่วนเดียวเท่านั้น ในวันที่เด็กหยุดเรียน ไม่มีผู้ปกครองมาดูแลเนื่องจากผู้ปกครองต้องออกไปทำงาน บางรายต้องนำลูกไปด้วย ซึ่งเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาในเรื่องของความปลอดภัยและสวัสดิภาพ

“นี่(เนา) ขายของด้วยเงิ พอลูกไม่ได้ไปโรงเรียน ก็ต้องเอามาด้วย ร้านเราเสี่ยงดัง ไม่เอามาด้วยก็ไม่มีใครดู”

เนา (นามสมมติ) สัมภาษณ์เมื่อ 24 มีนาคม 2021

ปัจจัยสุดท้ายที่จะกล่าวถึงคือเรื่องของสภาพแวดล้อมในการเรียน เมื่อเด็กข้ามชาติต้องเรียนที่บ้านที่มีพื้นที่จำกัดนั้นคือห้องเช่าขนาดเล็ก หรืออาศัยรวมกันอยู่ในบ้านเช่า โดยบ้านหนึ่งหลังอาจมีผู้อาศัยอยู่ 3-4 ครอบครัวขึ้นไป เพราะประหยัดค่าใช้จ่ายกว่าการเช่าแบบแยกบ้านกัน หรือบางครอบครัวอาศัยอยู่ในห้องพักของโรงงานที่ตนทำงานอยู่ ด้วยปัจจัยพื้นที่เหล่านี้ อาจก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมในช่วงระหว่างการเรียนของเด็กข้ามชาติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเสียงรบกวน ปัญหาเรื่องกลิ่น และเรื่องของความเป็นส่วนตัวในการเรียน ทำให้เด็กข้ามชาติไม่สามารถจดจ่ออยู่กับการเรียนได้ หรือบางครอบครัวต้องนำลูกของตนไปทำงานด้วยเนื่องจากไม่มีใครดูแลลูกให้ ยาเป็นหนึ่งในแรงงานข้ามชาติที่อาศัยอยู่ด้วยกัน 2 ครอบครัวในห้องเดียว เวลาที่ลูกของยาเรียนจึงต้องอาศัยพื้นที่ด้านนอกห้องเพื่อเรียนออนไลน์

“นี่อาศัยอยู่กับน้อง เป็น 2 ครอบครัว (5 คน) ให้ลูกเรียนในห้องไม่ได้ รบกวนกัน ต้องให้ไปเรียนข้างนอก(ห้อง)”

ยา(นามสมมติ) สัมภาษณ์เมื่อ 24 มีนาคม 2021)

ปัจจัยที่กล่าวมาสามารถส่งผลให้เด็กข้ามชาติหลุดออกจากระบบการศึกษาได้ เนื่องจากค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นจากการหยุดงานและรายได้ที่ลดลง รวมไปถึงค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นจากอุปกรณ์ป้องกันโรค ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เด็กข้ามชาติต้องหยุดการเรียนและหันมาทำงานเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระที่เกิดขึ้นภายในบ้าน ผู้ปกครองของเด็กข้ามชาติต้องหยุดงานเพื่อมาดูแลลูกเพราะเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายหากนำลูกไปทำงานด้วย ในส่วนนี้ทำให้ขาดรายได้ไป ส่งผลให้เกิดความเครียดนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในครอบครัวได้ และยังเสี่ยงที่จะหลุดออกจากระบบการศึกษาไปสู่ระบบแรงงาน เนื่องจากขาดเรียนไปเป็นระยะเวลานานจึงกลับเข้ามาในระบบการศึกษายาก (กัญญา, 2022) และการขาดคนดูแลระหว่างที่เด็กเรียนหนังสือที่บ้านนั้นอาจนำไปสู่ปัญหาอาชญากรรมและปัญหายาเสพติดได้

นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่ซ่อนอยู่ในปัญหาเหล่านี้คือเรื่องของวาทกรรมที่มองว่าแรงงานข้ามชาติรวมถึงเด็กข้ามชาติเป็นผู้ทำให้เกิดการระบาดในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ประกอบกับอาการเกลียดกลัวชาวต่างชาติ (Xenophobia) ที่ทำให้ผู้อาศัยในพื้นที่กังวลเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของ สภาพเศรษฐกิจ ที่อยู่อาศัย การจ้างงาน ไปจนถึงการต่อต้านการย้ายถิ่น (Mlambo, Dlamini, Makgoba, & Mtshali, 2023) จากการระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ทำให้การเกลียดกลัวชาวต่างชาติรุนแรงมากขึ้น โดยมีเหตุการณ์ชาวไทยที่อาศัยอยู่ในลอนดอนถูกชกที่หน้าขณะกำลังลงจากรถเมล์ เนื่องจากถูกมองว่าเป็นตัวการทำให้เกิดการระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 (WRIGHT, 2020) กลับมาสู่พื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร จากกรณีข่าวลือเรื่องแรงงานข้ามชาติหลบหนีจากสถานที่กักกันโรคในตลาดแพกลางกุ้ง (MGRonline, 2020) ยิ่งเพิ่มแรงสนับสนุนให้เกิดวาทกรรมการเกลียดชังชาวต่างชาติมากยิ่งขึ้น ในช่วงต้นของการระบาดในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาครนั้น ร้านค้าส่วนใหญ่ติดป้ายไม่จำหน่ายให้กับแรงงานข้ามชาติ หลังจากนั้นหนึ่งสัปดาห์ร้านค้าก็นำป้ายออกและขายสินค้าให้กับ

แรงงานข้ามชาติปกติ จากที่กล่าวมานั้นมีส่วนทำให้การมองแรงงานข้ามชาติเป็นคนอื่นที่แตกต่างจากชาวไทย การช่วยเหลือต่าง ๆ จะถูกมอบให้ชาวไทยก่อนจะถึงมือแรงงานข้ามชาติเป็นอันดับสอง

แนวทางการแก้ปัญหา

จาก 4 ปัจจัยปัญหาที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการแก้ปัญหาดังต่อไปนี้ ประเด็นแรกนั้นคือ เรื่องของการปิดด่านพรมแดนและสถานการณ์การเมืองของประเทศเมียนมา ด้วยสถานการณ์ทางการเมืองของเมียนมาที่อาจจะเกิดการสู้รบต่อไปอีกระยะหนึ่ง ซึ่งในขณะนี้แนวร่วมของกลุ่มต่อต้านทหารเมียนมาได้ยึดเมืองสำคัญๆ และนำประชาชนกลับถิ่นที่อยู่อาศัยของตนได้ (FRONTIER, 2023) นั่นอาจเป็นสัญญาณที่ดีว่าการเดินทางข้ามแดนระหว่างไทยและเมียนมาทำได้ง่ายขึ้น และการศึกษาทางไกลสามารถเข้าถึงได้อย่างเป็นปกติ หลังจากที่มีรัฐบาลทหารเมียนมาได้ตัดสัญญาณอินเทอร์เน็ตบางช่วงระหว่างชายแดนไทย เมียนมา นอกจากนี้ทางโรงเรียนควรมีมาตรการในการสอนเสริมเพิ่มเติมให้ในภายหลัง หรือให้มีการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยได้มีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบของ Learning Center ให้กับเด็กข้ามชาติ และโครงการ School within School ที่เปิดรับเด็กข้ามชาติเข้าเรียนร่วมในโรงเรียนของรัฐ ในพื้นที่ แม่สอด จังหวัดตาก สมุทรสาคร และ ระนอง แต่ศูนย์การเรียนรู้เหล่านี้ยังคงค่อนข้างขาดความพร้อมในด้าน การรองรับเรื่องพหุวัฒนธรรมและการสอนเรื่องความเป็นสากล (อนันต์สุชาติกุล, 2011) ซึ่งควรให้การสนับสนุนในเรื่องของหลักสูตรที่เป็นสากลและพหุวัฒนธรรมจะช่วยลดอคติจากการมองว่าเด็กข้ามชาติเป็นคนอื่นที่ต่างจากคนไทยหรือคนในประเทศที่ตนอาศัยอยู่

ในประเด็นที่สองเรื่องของความพร้อมในการเรียนออนไลน์ที่ควรมีการสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็น แท็บเล็ตหรือคอมพิวเตอร์พกพาพร้อมอินเทอร์เน็ตให้กับเด็กข้ามชาติและควรมีการสอนใช้งานอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เหล่านี้ จากกรณีศึกษาการเรียนผ่านออนไลน์ของเด็กโรงเรียนพบว่าเด็กต้องปรับตัว และทำความเข้าใจกับอุปกรณ์ที่ใช้เรียนเป็นอย่างมากและอาจจะเกิดปัญหาเรื่องการสื่อสารต่อครูและนักเรียนได้ (Magan, Patankar, & Ahmed, 2022) การฝึกใช้อุปกรณ์เหล่านี้กับเด็กและผู้ปกครองจะช่วยให้เกิดความ สะดวกต่อครูผู้สอน ทำให้สามารถสอนนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ทักษะการใช้ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์จะเป็นทักษะที่สำคัญติดตัวไปด้วย ควรมีการสนับสนุนเงินช่วยเหลือในการซื้ออุปกรณ์ การเรียนออนไลน์ทั้งในรูปแบบส่วนลดหรือในรูปแบบเงินสด หรือให้เป็นระบบยืมคืนเมื่อมีการเรียนจบปี การศึกษา นอกจากหน่วยงานภาครัฐที่จะเข้ามาสนับสนุนในเรื่องนี้แล้วนั้น ผู้นำชุมชนเองหรือกลุ่มเครือข่าย ควรเป็นผู้ช่วยในการสนับสนุน ประสานงานเกี่ยวกับอุปกรณ์การเรียนการสอนเหล่านี้ด้วย

ประเด็นต่อมาคือเรื่องของสภาพแวดล้อมในการเรียน การที่เด็กข้ามชาติอาศัยอยู่ในห้องเช่าเล็กๆ ร่วมกับพ่อแม่ ญาติพี่น้อง ส่งผลให้เกิดความรบกวนกันในระหว่างที่เด็กเรียนหนังสืออยู่ได้ หรือเด็กบางราย จำเป็นที่ต้องไปอยู่ในสถานที่ทำงานร่วมกับผู้ปกครองเนื่องจากไม่มีผู้ดูแลในวันที่เด็กต้องเรียนที่บ้าน ซึ่งเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุต่อเด็กข้ามชาติในโรงงานที่ผู้ปกครองทำงานอยู่ นอกจากนี้อาจสร้างความรบกวนให้กับเพื่อนร่วมงานหรือนายจ้างที่ทำงานอยู่ด้วยเช่นกัน ในส่วนนี้ทางที่พักหรือทางสถานที่ทำงานควรมีพื้นที่

ส่วนกลางให้กับเด็กข้ามชาติใช้ในการเรียนที่เป็นสัดส่วน หรือให้ทางหน่วยงานรัฐสนับสนุนพื้นที่ในการใช้จัดการเรียนการสอนได้ เช่นพื้นที่ลานทำกิจกรรม ศาลาวัด หรือห้องประชุมของหน่วยงานรัฐที่สามารถรองรับนักเรียนได้

และปัจจัยสุดท้ายคือเรื่องของการเรียนแบบสลับวันมาเรียนนั้น อาจจะมองว่าเป็นการแก้ไขปัญหา มากกว่าเป็นปัญหา เนื่องจากทำให้เด็กได้กลับมาเรียนในชั้นเรียนปกติได้ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นไม่เพียงแต่การป้องกันการระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 แต่เป็นเรื่องของการที่เด็กข้ามชาติมีโอกาสที่จะหลุดออกจากระบบการศึกษาได้ จึงควรต้องมีการดูแลเด็กข้ามชาติอย่างใกล้ชิด ได้แก่การจัดผู้ติดตามดูแลกลุ่มเด็กที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับผู้ปกครองหรือต้องอยู่เพียงลำพังหากมีการสลับวันในการเรียน แต่อย่างไรก็ตาม ยังคงมีความเสี่ยงในเรื่องของการจัดสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมต่อการเรียน ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อได้

ผู้วิจัยจึงได้ทำการรวบรวมปัญหาที่เกิดขึ้นและแนวทางการแก้ไขออกมาเป็นตารางต่อไปนี้ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 แสดงแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอน

ที่	ปัญหาที่เกิดขึ้น	แนวทางแก้ไข	หมายเหตุ
1	ไม่สามารถเคลื่อนย้ายข้ามประเทศได้ ประกอบกับสถานการณ์การเมืองภายในประเทศเมียนมาทำให้เด็กข้ามชาติที่เดินทางกลับไปไม่สามารถมาเรียนต่อได้	สนับสนุนการเรียนด้วยระบบออนไลน์ โดยให้มีการฝึกอบรมการใช้งานอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เด็กข้ามชาติสามารถใช้งานอุปกรณ์ได้อย่างไม่ติดขัด หรือมีการจัดการเรียนการสอนรูปแบบพิเศษหลังจากสถานการณ์การระบาดคลี่คลาย โดยคำนึงถึงบริบททางชาติพันธุ์และการเป็นพลเมืองโลก	อาจจัดทำเป็นคู่มือสำหรับใช้โปรแกรมและอุปกรณ์ต่าง ๆ สำหรับการเรียนการสอนเป็นภาษาเมียนมา เพื่อให้เด็กและผู้ปกครองสามารถใช้งานอุปกรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2	การเรียนโดยสลับวันมาเรียนและปัญหาเรื่องของเด็กข้ามชาติที่ไม่มีคนดูแลในวันที่เรียนที่บ้าน ซึ่งเสี่ยงต่อการที่เด็กข้ามชาติจะหลุดออกจากระบบการศึกษา	จัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม มีอากาศที่ถ่ายเท และมีมาตรการในการติดตามเด็กกลุ่มเปราะบางอย่างใกล้ชิด คือกลุ่มเด็กที่ต้องอาศัยอยู่เพียงลำพัง เพื่อลดความเสี่ยงที่เด็กจะก่ออาชญากรรมหรือปัญหาสุขภาพจิตได้	

		ปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เด็กข้ามชาติหลุดออกจากระบบการศึกษาเพื่อไปทำงานหารายได้มาจุนเจือครอบครัว หากมีการสนับสนุนเรื่องค่าใช้จ่ายจะช่วยให้ปัญหาการหลุดออกจากระบบการศึกษาลดลงได้ในระดับหนึ่ง	
3	ไม่สามารถเข้าถึงอุปกรณ์การเรียนออนไลน์ได้ด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจ	สนับสนุนอุปกรณ์การเรียนอิเล็กทรอนิกส์แบบให้เปล่าหรือแบบยืม-คืน สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงอุปกรณ์เหล่านี้ โดยอาจเป็นการแชร์อุปกรณ์การเรียนด้วยกัน	รวมไปถึงการสนับสนุนสาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่น ค่าไฟฟ้า ค่าอินเทอร์เน็ต
4	สภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมเนื่องจากเด็กข้ามชาติต้องอาศัยอยู่ในห้องที่แออัด และมีการรบกวนเกิดขึ้นได้ตลอด นอกจากนี้ยังมีเด็กข้ามชาติบางกลุ่มที่ต้องไปอาศัยอยู่ในที่ทำงานของผู้ปกครอง	หอพัก ที่ทำงาน และหน่วยงานต่าง ๆ เปิดโอกาสให้ใช้พื้นที่ว่างของตนในการเรียนสำหรับเด็กข้ามชาติ	พื้นที่ต้องเป็นพื้นที่เปิดอากาศถ่ายเท เพื่อไม่ให้เกิดการแพร่ระบาดซ้ำ

จากที่กล่าวมานั้นปัญหาการเรียนของเด็กข้ามชาติมีลักษณะปัญหาที่พบเจอได้เช่นเดียวกันกับคนไทย แต่ด้วยบริบททางสังคมที่เด็กข้ามชาติไม่ได้อยู่ในความสนใจเท่าใดนักจากวาทกรรมที่สร้างให้แรงงานข้ามชาติเป็นผู้ร้ายในเรื่องการระบาดครั้งนี้ รวมไปถึงอาการหวาดกลัวชาวต่างชาติทำให้เกิดการกีดกันรุนแรงและผลักดันเด็กข้ามชาติออกไปเป็นคนอื่น จึงอยากให้รัฐตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ ควรมีการเตรียมความพร้อมในการจัดการหากเกิดการระบาดของเชื้อไวรัสในครั้งต่อไป และต้องเกิดความร่วมมือกันจากหลายภาคส่วนเพื่อเข้ามาจัดการปัญหาของการเรียนของเด็กข้ามชาติมากกว่าที่จะมุ่งไปยังบุคคลหรือกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่งตามที่เป็นข่าว

สรุปและอภิปรายผล

ปัญหาเรื่องการศึกษาของเด็กข้ามชาติที่เกิดขึ้นช่วงการระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ในจังหวัดสมุทรสาครนั้นมี 4 ปัจจัยที่เป็นผลกระทบหลักคือ เรื่องของปัญหาการเมืองภายในประเทศเมียนมาและการปิด

ด้านชายแดนไทย-เมียนมา ทำให้เด็กข้ามชาติที่ได้เดินทางกลับไปยังบ้านเกิดของตนประสบปัญหาหกล้มมาเรียนที่ประเทศไทยต่อไปไม่ได้ทำให้การศึกษาขาดช่วงไป ไม่เพียงเท่านั้น พบว่ายังมีปัญหาที่ซ่อนอยู่คือเรื่องใช้อุปกรณ์ในการเรียนการสอนออนไลน์ เด็กข้ามชาติไม่สามารถใช้งานอุปกรณ์การเรียนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพมากนัก จึงควรที่จะทำคู่มือสำหรับการใช้งานอุปกรณ์การเรียนติดไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาต่อไปคือเรื่องของการเข้าถึงอุปกรณ์การเรียน พบว่าการเข้าถึงอุปกรณ์การเรียนออนไลน์นั้นทำได้ยากเนื่องจากราคาที่ค่อนข้างสูงบวกกับค่าใช้จ่ายที่ตามมา ได้แก่ ค่าอินเทอร์เน็ต อุปกรณ์เสริม และยังมีภาระค่าใช้จ่ายอื่นๆ เพิ่มขึ้นตามมา เช่นค่าหน้ากากอนามัย ค่าเจลแอลกอฮอล์เป็นต้น หากมีการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการให้เปล่าหรือการให้ยืม จากที่กล่าวมานี้จะช่วยสนับสนุนให้เด็กข้ามชาติสามารถเรียนออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สองประเด็นสุดท้ายคือเรื่องของการแบ่งเวลาเรียนและสภาพแวดล้อมในการเรียน สองประเด็นนี้มีความสอดคล้องกันกล่าวคือเมื่อเด็กข้ามชาติต้องเรียนออนไลน์ที่บ้านหนึ่งวันและต้องไปโรงเรียนอีกหนึ่งวัน ทำให้ผู้ปกครองที่ไม่สามารถหาคนมาดูแลบุตรหลานได้ต้องปล่อยบุตรหลานไว้เพียงลำพัง หรือต้องนำลูกไปทำงานด้วย ก่อให้เกิดความเสี่ยงไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอันตรายที่เกิดขึ้นกับเด็กในที่ทำงานผู้ปกครองหรือระหว่างอยู่บ้านเพียงลำพัง หรือความเสี่ยงต่อการที่เด็กจะถูกล่อลวงเข้าสู่อาชญากรรม ยาเสพติด ถูกลักพาตัวนำไปสู่การหลุดออกจากระบบการศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องร้ายแรงที่ควรตระหนักอย่างมาก และเรื่องของสภาพแวดล้อมในการเรียนของเด็กข้ามชาติที่ต้องเผชิญกับปัญหาสิ่งรบกวนเนื่องจากต้องอาศัยอยู่ด้วยกันหลายครอบครัวในห้อง ๆ เดียว

นอกจากนี้การสร้างวาทกรรมเกลียดกลัวชาวต่างชาติทำให้ความเป็นอยู่ของแรงงานข้ามชาติได้รับผลกระทบมากกว่าเดิม ทำให้ความช่วยเหลือเข้าถึงแรงงานข้ามชาติได้ช้ากว่าที่ควรจะเป็น เกิดจากความกลัวที่จะติดเชื้อจากแรงงานข้ามชาติและความรู้สึกเป็นอื่นที่แตกต่างจากคนไทย

ข้อเสนอแนะ

ปัญหาการระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 แสดงให้เห็นถึงอีกหนึ่งปัญหาที่สำคัญคือเรื่องของการจัดการเรียนการสอน ด้วยระบบการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกันทำให้เกิดช่องว่างระหว่างการเรียนรู้ เด็กข้ามชาติที่เคยได้รับการศึกษาที่ไทย เมื่อกลับไปยังบ้านเกิดของตนจะเกิดความลำบากในการเรียน จากหลักสูตรที่แตกต่างกัน หรือในกรณีของเด็กข้ามชาติที่อาศัยอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยเมื่อต้องเดินทางต่อไปยังประเทศที่สาม จะต้องใช้เวลาในการปรับตัวมากกว่าเด็กจากพื้นที่อื่น หน่วยงานที่ดูแลในส่วนนี้จึงควรเข้ามามีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนที่เป็นสากลและสนับสนุนในเรื่องการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บุปผา อนันต์สุชาติกุล. (2011). *Education Models for the Second Generation Migrants from Myanmar*. Chiang Mai.

- มูંગาม เพ็ญพิชชา. (21 June 2023). “สัญชาติไม่ควรตัดโอกาสทางการศึกษาของใคร” ศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติ มหาชัย พื้นที่เติบโตใหญ่ของลูกแรงงานพม่า. เข้าถึงได้จาก The 101.world:
<https://www.the101.world/migrant-children-training-center-mahachai/>
- สำนักงานบริหารแรงงานต่างด้าว. (2021). สถิติคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงาน คงเหลือทั่วราชอาณาจักร ประจำเดือนธันวาคม 2563. Bangkok: สำนักงานบริหารแรงงานต่างด้าว.
- อภิพรชัยสกุล กัญญา. (11 August 2022). โควิด-19 : การคุ้มครองเด็กข้ามชาติ. เข้าถึงได้จาก The Prachakorn: <https://www.theprachakorn.com/newsDetail.php?id=652>
- เฉลิมพล ,แจ่มจันทร์, วาทีนี ,บุญชะลิกษ์, กัญญา ,อภิพรชัยกุล, ปณณวัฒน์ ,เถื่อนกลิ่น, และ พงษ์ศักดิ์ ,หมื่นศักดิ์. (2022). เด็กข้ามชาติ: ผลกระทบจากโควิด 19 (เข้าไม่ถึง)สุขภาพ (ตกหล่น)การศึกษา (เสี่ยงเพิ่ม) ความคุ้มครอง. nakhon prathom: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ARCM-CE. (2022). รายงานสถานการณ์การจัดการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติในประเทศไทย. Bangkok: Chulalongkorn University .
- Anzhela Popyk, และ paula Pustulka. (7 April 2022). Educational Disadvantages During COVID-19 Pandemic Faced by Migrant Schoolchildren in Poland. *Journal of International Migration and Integration*, 24(3), 487-505.
- BBC Thai. (20 December 2020). โควิด-19: สธ. ประกาศการระบาดระลอกใหม่ในไทย ผู้ติดเชื่อจากกรณีสมุทรสาครเกือบ 700 รายใน 3 วัน. เข้าถึงได้จาก BBC NEWS THAI:
<https://www.bbc.com/thai/thailand-55383363>
- FRONTIER. (20 December 2023). *Taking towns: A turning point in Myanmar's war?* เข้าถึงได้จาก frontiermyanmar: <https://www.frontiermyanmar.net/en/taking-towns-a-turning-point-in-myanmars-war/>
- Ifrah Mahamud Magan, Krushika Uday Patankar, และ Rahma Ahmed. (2022). The educational, social, and emotional impact of COVID19 on Rohingya refugee youth: Implications for educators and policymakers. *Children and Youth Services Review*, 142, 1-9.
- John Crace. (19 September 2022). *The 2021 Myanmar coup explained in 30 seconds*. เข้าถึงได้จาก the Guardian: <https://www.theguardian.com/world/2022/sep/19/myanmar-coup-2021-explained-in-30-seconds>
- JACK WRIGHT. (17 February 2020). *Thai City worker, 24, is left with a broken nose after he was assaulted and robbed by two teenagers in London who shouted 'coronavirus' at him in first British hate crime linked to the outbreak*. เข้าถึงได้จาก Mailonline:
<https://www.dailymail.co.uk/news/article-8011863/Thai-City-worker-assaulted-robbed-two-teenagers-shouted-coronavirus-him.html>

KhaosodOnline. (19 December 2020). *ด่วน! สักล๊อคดาวน์ สมุทรสาคร ผู้ว่าฯแถลงติดโควิด 548 ราย.*

เข้าถึงได้จาก KhaosodOnline: https://www.khaosod.co.th/breaking-news/news_5563441

Nongyao Nawara, Pisith Nasee, และ Nannaphat Saenghong. (2022). Unspoken Inequalities: Effects of Online Learning Responses to Covid-19 on Migrant Children and Their Families, Chiang Mai, Thailand. *Journal of Advances in Humanities Research*, 1(1), 9-16.

Mlambo, D. N., Dlamini, N., Makgoba, S., & Mtshali, L. (2023). The Three Facets of Xenophobia in Post-Apartheid South Africa: The Migrant, the State, and the Local Citizen. A Reflection. *Journal of Ethnic and Cultural Studies*, 10(4), 118-133.

MGRonline. (22 December 2020). *ว่อนโซเชียล! แรงงานต่างด้าวในตลาดกลางกึ่งหนึ่งออกจากที่กักกันโควิด-19 ร้องรัฐจัดการเด็ดขาด.* เข้าถึงได้จาก MGRonline:

<https://mgronline.com/onlinesection/detail/9630000130364>

Rak Thai Foundation. (5 April 2021). *ศูนย์การเรียนรู้ลูกแรงงานข้ามชาติ จ.สมุทรสาคร.* เข้าถึงได้จาก Rak Thai Foundation: <https://www.raksthai.org/en/projects-content.php?category=2&sort=&id=52>